

**FORENINGEN
FOR KIRKEGAARDSKULTUR
AARSBERETNING 1931/32**

(Sluttet).

Offentligt Møde.

Til det offentlige Møde i Aktiehavens Pavillon havde der indfundet sig ca. 100 Mennesker. I Formandens og Næstformandens Fraværelse lededes Mødet af Lærer Fr. Hansen, og efter at Amtsforvalter Holch paa sin levende Maade havde berettet om Begravelsesskikke i andre Lande og til forskellige Tider, fremviste Hævearkitekt Johannes Tholle Foreningens fortrinlige Lysbillede, der viste Eksempler paa Kirkegaardsanlæg i Ind- og Udland, af store og smaa Kirkegaarde og Detailler vedrørende disse, især naturligvis omfattende Emnet: »Landsbykirkegaardenes Regulering og Beplantning«. Til Slut opfordrede Lærer Hansen de Tilstedeværende til at indmelde sig i Foreningen og til hver for sig paa en eller anden Maade at bidrage til Kirkegaardenes For skjønnelse og Kirkegaardskulturens Fremme.

BOGANMELDELSER

Oscar Övden: Eldbegängelsens historia i Sverige, 1882—1932. 8°. 304 S., udg. af Svenske eldbegängelseföreningen, Stockholm. 1932.

I Anledning af sit 50-Aars Jubilæum har Svensk Ligbrændingsforening udgivet dette Værk om Ligbrændingens Udvikling, — ikke blot i Sverige, men ogsaa i Europa. Værket (der meget vel taaler Sammenligning med det tilsvarende Værk, som ifjor udgaves af Dansk Ligbrændingsforening, dog er det ikke trykt paa helt saa godt Papir som det danske), gaar ikke saa meget ind paa den forhistoriske Tid og Nordens Oldtid som den dan-

ske Bog, men er overmaade rig paa Oplysninger om den nyere Tid. Der afbildes Verdens første Krematorium bygget i Milano 1876 (se Fig. 5) samt det første provi-

Fig. 6. Sveriges første provisoriske Krematorium i Hagalund (1882).

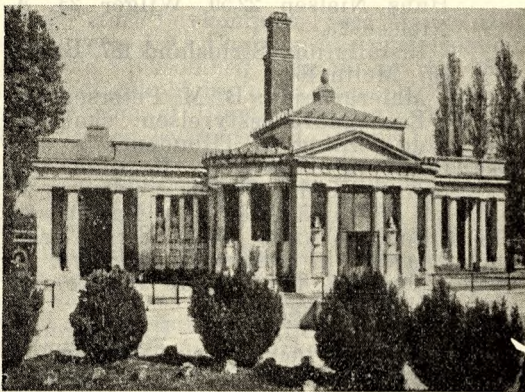

Fig. 5. Verdens ældste Krematorium, bygget i Milano 1876.

Fig. 7. Skulptur af Ragna Schlyter i Helsingborg Krematorium.

soriske Krematorium i Sverige, i Hagalund, — et Krematorium, der nærmest ligner en jævn god Villa eller et Sommerhus med en unødigt høj Skorsten (se Fig. 6). Og det afbilder en lang Række af Sagens Forkæmpere, først og fremmest Pioneren Per Lindell, samt Krematorierne i Ind- og Udlandet (se Fig. 7).

Endvidere bringer Bogen en Vrimmel af statistiske Tabeller, der er af stor Interesse for enhver der ønsker nærmere Kendskab til Ligbrændingssagens Udvikling Verden over, ligesom den bringer Fortegnelse over Bestyrelsesmedlemmer, Æresmedlemmer (hvorunder vi konstaterer de to danske Navne: Secher og Lundgren) osv.

En nyttig, vægtig og værdifuld Bog, som Adjunkt Övden har megen Ære af.

AARBØGER

Dansk Naturfredning, Aarskrift 1931—32, 8°, 160 S., udg. af Danmarks Naturfredningsforening.

Det er en ny værdifuld Aarbog, Naturfredningsforeningen her har udsendt, og man glædes ved at blade den igennem. — især glædes man over Sigv. Werners fortrinlige Optagelser, og harmes over de mange ødelagte Kæmpehøje — vore første Begravelsespladser og af stor Værdi for ethvert Studium af vor Oldtid. Maatte man snart forstaa, det er af største Betydning, at hvad vi har tilbage af Oldtidshøje kunde blive fredet og bevaret for Efterverdenen.

FRA TIDSSKRIFTERNE

Ignis Nr. 3: Hovedindholdet er ganske naturligt bestemt af den svenske Ligbrændingsforenings Jubilæum og den paatænkte svenske Kongres for Ligbrænding, som dog ikke blev til noget; men der omtales dog ogsaa tyske Ligbrændingsforeninger, den nye finske Ligbrændingslov m. m., — som altid aktuelt og indeholdende det nyeste statistiske Materiale.

Gartenkunst Nr. 5 bringer i en Omtale af Bielefeld ogsaa en Omtale af Kirkegaardene og Billede af Sennefriedhof (se Fig. 8).

Kriegsgräberfürsorge Nr. 5: Omtaler Arbejdet for Krigsgravens Istandsættelse i de forskellige Lande og bringer bl. a. Billeder fra en Kirkegaard ved Konstantinopel, Øvre Elsass m. fl. Endvidere et Mindesmærke (Memel) over Verdenskrigens Ofre (»Wenn Menschen schweigen, werden Steine reden«).

FRA DANSKE KIRKEGAARDE

10/6 (Fredericia Avis): Gravene paa St. Michaelis Kirkegaard.

— (Kallborg Avis): Udvidelsen af Kallborg Kgd. Man har maattet opgive at tage Skraaning i Brug. — Udvidelsen vil derefter finde Sted mod Nord.

11/6 (Svendborg Avis): Kgd.sudvidelsen i Gudbjerg.

15/6 (Roskilde Avis): Menighedsraadet i Roskilde vedtog i Aftes en Plan, hvorefter den gamle Kgd. gradvis ophører at være Begravelsesplads. Grønsvær skal fortrænge Gravene paa Gl. Frue Kgd.

16/6 (Randers Soc.-Dem.): Randers Kgd. Provstesyndet i Gaar. Forskellige Forbedringer som Nummerplader, Vejjudbedringer og Beplantninger.

17/6 (Roskilde Dagbl.): Naar Graabrødre Kgd. forsvinder. De berømte Mænds Grave bør ikke sløjfes.

— (Kolding Folkebl.): Graverkontoret paa Kolding ny Kgd. Tilbudene paa Opførelse af et Graverkontor paa Kolding ny Kirkegaard blev i Formiddags aabnede paa Arkitekt Rolvers Kontor. De lød som følger:

Murerarbejdet: Nielsen, Skovbogade, 2320 Kr., Skøtt 2300, A. Poulsen 2752, P. Møller 2274, Pedersen, Lykkegaardsvej, 2225, Johs. Bech 2568, Laugesen og Chr. Petersen 2385, Henriksen 2190, Mikkelsen og Skousen 2399, Andersen og Grøn 1844, A. Mikkelsen 2282, N. Schmidt 1795.

Tømrer- og Snedkerarbejdet: Mazanti-Petersen 1390, Enevoldsen 740 + 358, Nielsen, Skovbogade, 1470, Bdr. Andersen 1250, C. P. Hansen 920 + 365, Møller og Sørensen 1134, Henry Larsen 365 (Snedkerarbejde), Bjørnskov og Iversen 1525, Justesen 865 + 490, Petersen, Losbystræde, 298 (Snedkerarbejde), Christiansen, Vejrupsgade, 1050 + 470, Chr. Petersen 1295, Snedker Buchwald 459 (Snedkerarbejdet).

Blikkenslagerarbejdet: Barsøe 438, Niels Petersen 424, Lauritsen 446.

Glasarbejde: Christiansen 34,50, Hans Nielsen 22,50, Wilger 23, A. Nielsen 25.

Installation: Stridsland 187, Brems 167, Molin 160.

Malerarbejde: B. M. Petersen 90.

Kirkegaardsbestyrelsen skal nu tage Stilling til Tilbudene.

20/6 (Faaborg Folketid.): Kapellet paa den ny Kgd. i Faaborg er udsmykket af Kunstmaler Hans Rasmussen.

21/6 (Randers Amts Avis): Fra Kirkegaarden, af Lektor H. Hagerup.

22/6 (Vendsyss. Tid.): Kgd.s Forskønnelse i Hjørring.

23/6 (Aalborg Stiftstid.): Kgd.ssagen i Arden nærmer sig sin Løsning.

24/6 (Fyns Stiftstid.): Den ny Kgd. i Odense staar foran sin Indvielse. Otte Tdr. Land ny Kgd.

24/6 (Randers Amtstid.): Forlig i Kgd.s-sagen.

Paa Foranledning af flere Borgerne i Randers er der opnaaet Forlig i Sagen mellem Gartner Simon Andersen og Kirkegaardsbestyrelsen paa Vilkaar, at Gartner Andersen, der betragtes som afskediget fra sin Stilling som Graver fra 1. Januar 1932, faar Ret til straks at modtage og udføre Arbejde paa Kirkegaardene i Lighed med andre Anlægsgartnere. Iøvrigt frafalder begge Parter al videre Tiltale mod hinanden, og Sagen betragtes hermed som endelig afsluttet.

Randers, den 24. Juni 1932.

N. Daugbjerg Nielsen,

Form. for Kgd.bestyrelsen.

Simon Andersen,

Gartner.

25/6 (Kolding Soc.-Dem.): Adgangen til Vejen Kgd. skal forbedres.

28/6 (Kolding Folkebl.): Krematoriesagen i Kolding. De 2 Menighedsraad giver Ligbrændingsforeningen Tildelse til at opføre et Krematorium paa den sydlige Del af den ny Kgd.

29/6 (Fyns Tid.): Den ny Kgd. i Odense St. Hans Sogn indvies i Dag.

30/6 (Fr.-berg-Bladet): Adgangen til Solbjerg Kgd. ønskes forbedret.

— (Fyns Venstrebl.): Den nye Del af St. Hans Kgd. i Odense indviedes i Gaar af Pastor H. R. Hansen ved en Begravelse.

1/7 (Loll. F. Folketid.): Eskildstrup Kgd. skal udvides.

6/7 (Næstved Avis): Den ny Kgd. tages i Brug (Næstved).

— (Kristeligt Dagblad):

DANSK KIRKEGAARDSKULTUR

I Anledning af 10-Aarsdagen for Kirkelovene af 30. Juni 1922.

Af Johannes Tholle.

I det store Lovkompleks, som blev Slutstenen paa J. C. Christensens omfattende politiske Virksomhed, indgaar Lov Nr. 282 om Vedligeholdelse af Kirker og Kirkegaarde som et tilsyneladende beskedent Led, og den Lykke har da denne Lov ogsaa haft, at den ikke har været Genstand for den Sensation, der har kunnet udgaa fra andre af de kirkelige Love, f. Eks. Lov om Bispevalg, Kirkeligt Udvalg m. fl. Men skønt dens Skaber i sin Tid aabent erkærede, at Loven hørte til dem, der var bleven ofret mindst Omhu, det være sig sagligt eller politisk, fordi simpelthen andre af de kirkelige Love krævede al Opmærksomhed og politisk Snilde for at blive gennemført, saa er det dog en af de Love, som betegner en Mærkepæl i

dansk Kirkegaardskulturs Udvikling, og det er en Lov, som er med til at præge vort Land paa en god Maade, idet den bygger paa det bedste i den bestaaende Kirkegaardstradition og derved giver Muligheder for en videre Udvikling af en særpræget dansk Kirkegaardskultur.

Denne Lov adskiller sig nemlig paa afgørende Punkter fra de hidtidige Love om Kirkegaardsforhold. Mens disse nærmest betragter Kirkegaardene som et Stykke hegnet og indviet Mark, der blot skal holdes nogenlunde i Orden, hvor Græsset skal afslaas en enkelt Gang, og hvor Ukrudtet (ligesaa lidt som paa Marken) maa tage Overhaand, saa satte den J. C. Christensenske Lov Havemotivet i Højsædet og uden egentlig at sige det, behandlede den Kirkegaardene som De Dødes Have.

For vor Generation, der forlængst har godkendt dette Faktum, og hvor Købstadskirkegaardene i en Menneskealder eller mere i Hovedsagen alle er bleven præget af dette Begreb, — et Begreb, som altsaa ikke er opfundet af Kirkegaardslovens Skaber, men har Rod i den nyere Kirkegaardskultur, — kan det maaske synes underligt, at dette Standpunkts Sejrr og Fremstilling i Loven er en bemærkelsesværdig Ting; men saavel naar dansk Kirkegaardskultur ses i Historiens Øjne, som naar den sammenlignes med Udlandet, vil det kunne ses, at det desuagtet aligevel er en Mærkepæl, der er nedrammet, og at dansk Kirkegaardskultur i vore Dage rummer saa betydelige Elementer af praktisk, æstetisk og etisk Værdi, at vi kun har Grund til at være stolte deraf.

Den historiske Baggrund for den nuværende Kirkegaardskultur er de 3 Epoker, der kort kan karakteriseres som: I. Kirkebegravelserne, II. Kirkegaardsbegravelserne med Gravliggersten, III. Perlekransenes Periode og Havemotivets Indførelse og Sejrr. Idet vi for alle Perioders Vedkommende lader de Forhold, der angaar selve Jordfæstelsen, dens Ritus og Praksis, ligge, og altsaa kun beskæftiger os med den Del, der er over Jorden, og som byder Slægterne deres Betingelser for at skabe en synlig Kirkegaardskultur, en Kirkegaardskunst, kan vi i denne Udvikling se en Linie, der har baaret henimod det, vi nu har, — ikke absolut og ubetinget og i Særdeleshed ikke tilstræbt og gennemført efter nogen Art Plan eller med Slutresultatet for Øje, men ubevidst og instinktmæssigt i Kontakt med en kulturel Udvikling af Folket og dets Psyke.

Allerede i den første Periode spores Blomsternes Betydning for Graven. Utalige Beretninger og Kegnskaber fra 16. 17 og 18-Tallet fortæller os, hvorledes vore Forfædre sikrede sig, at deres Grav blev bestrøet med Urter til Højtiderne. Kir-

kerne fik overladt Midler til, at dette kunde ske, og visse Kirker har til op mod vore Dage haft fast ansatte »Strøkoner«, hvis Mission det var at besøge de Afdødes og deres Slægters Ønske fyldestgjort. Og da den anden Periode begyndte, samtidigt med at Kirkebegravelserne fandt Sted, eller efter at disse var ophævet til Fordel for Kirkegaardsbegravelse, ogsaa for Folk, der forhen ikke havde Raad til Kirkebegravelser, plantede man Træer paa Kirkegaardene til Hygge og som Udsmykning for dem. Flere Kirkegaarde vidner med deres ældgamle Alléer eller enligt staaende Træer herom, især i Byerne, og visse Kirkegaarde er fra den Tid bleven fyldt med Række op og Række ned af Træer. Gravene, der dengang dækkedes af en eller flere Gravliggersten, hvorover Ungdommen tumlede sig, behøvede ikke Solens Lys for at »trives«, saaledes som vore, og man betragtede Alléerne som en Selvfølgelighed. I vor Tid, hvor andre Hensyn gør sig gældende, er de mangfoldige Steder til stor Gene, og Pieteten overfor dem er samtidig saa stor, at der baade her og der opstaar alvorlige Komplikationer mellem de praktiske og de følelsesbetonede Interesser. Ikke ringere virkede Alléerne i den tredje Periode, da Perlekransene, hvori ofte fandtes kunstige Blomster, fejrede deres Triumfer paa Gravene. Disse Kranse, der er kommen til os fra vor germanske Nabo, og i hvis Udstyr og Tendens der ligger megen Papisme, hørte med til de oprette Gravmælers Fremkomst. Hvad enten Gravstedet var smykket med et Trækors med rørende Almuevers og paa malede Hjerter og »Evhedskranse«, eller det var haandgjorte Smedejernskors og massive Gravgitre, der prydede dem, — i begge Tilfælde hørte Perlekransene med. Og heller ikke disse krævede Sol for at »trives«, — de skulde jo ikke vokse, men deres Popularitet stod i ligefremt Forhold til deres Soliditet og Holdbarhed. Under Allétræer eller en romantisk Hængebøg, Sørgopil og Græde-Ask holdt de sig omtrent saa længe, der var nogen, der havde Interesse af at besøge en Grav.

Den fjerde Periode af denne Udvikling maa i Hovedsagen siges at være begyndt omkring Aaret 1800, men Perlekransenes Periode har dog holdt ved til langt op mod vor Tid, og i Sønderjylland har den ikke mindst i Tyskertiden haft en fast Borg, tildels sammen med den nye Periode, Havemotivets Gennemførelse. Maaske udgaaet fra Hovedstaden, hvor man omkring 1800 ansatte en »duelig Gartner« ved en af Kirkegaardene, og begunstiget af Romantikens Digttere, der sang om, at man skulde lade Blomster smykke Gravene, begyndte man at plukke Blomster til at sætte paa Gravene. Der udviklede

sig en vis Tradition herfor, og paa Landet var det især Skik, at man Aftenen før Kristihimmelfartsdag og før Pinse vandrede til Kirkegaarden for at smykke Gravene med Blomster, — en Skik, som heller ikke er forladt endnu men er yderligere udviklet og nu omfatter mange andre Dage. De afskaarne Blomsters Holdbarhed var kun ringe, og Utilfredsheden med at se dem visne saa hurtigt, har forarsaget den sidste Epoke, hvor de plantede Blomster, der danner den lille Gravstedshave, har afløst de afskaarne Blomster og den lille Vebendgrav.

Og det er denne Epoke, hvorom J. C. Christensen lovgav, og som fik sin Besegling i Loven. Ikke blot traf man Bestemmelser om Bevaring af den Beplantning, der var fra Fortiden, og som var værdifuld, men saavel i Loven som i den til denne knyttede kongelige Anordning er der truffet ret detaljerede Bestemmelser om Kirkegaardenes havemæssige Behandling, Tilplantning og Vedligeholdelse. — Bestemmelser, som er ført ud i Livet paa mangfoldige Kirkegaarde siden da, og som i en lang Fremtid vil præge dem.

Naar vi undtager Sydsverige (Skaane) samt det tyske Rige, hvis Kirkegaardskultur ligger os relativt nær, adskiller dansk Kirkegaardskultur sig saavel i disse som i andre Forhold fra Udlandets, og det tit paa en ganske overraskende Maade. Man skulde tro, at saavel England som Holland, i hvis Havekultur vi ser et Forbillede, ogsaa havde ladet denne Havekultur vinde Indpas paa deres Kirkegaarde; dette er imidlertid ingenlunde Tilfældet. Blomster er der ganske uvæsentlige Ting, mens Gravstedet opfyldes af Monumenter (især i Byerne), og Græs baade udenfor og indenfor en Stenramme er Gravstedets Hoved-Motiv. Lignende er Tilfældet i de romanske Lande, baade Frankrig, Spanien og Italien. Store Stenkolosser, Mausolæer og Columbarier præger dem, og Vegetationen er en underordnet eller ganske ligegyldig Ting, — selv norske og svenske Kirkegaarde er i langt højere Grad end vore præget af Monumenterne. For disse Lande gælder det, at de har naturligt forekommende Stenarter lettere for Haanden og til en billigere Penge end vi, og deraf følger den umaadelige Anvendelse, der gøres deraf. For der er Sten i Nutiden det naturlige Hjælpemiddel, som Jorden var det for vore Forfædre, da de lavede Kæmpehøje. Men karakteristisk er det i Særdeleshed, at Sydlændingen, der ligesom Hollænderen og Englænderen har en højt udviklet Havekunst, om end ikke saa demokratisk som vor, ikke tager denne i Brug paa Kirkegaardene, og at de Muligheder, der ligger i en frodig Vegetation under et varmt Klima her ikke udnyttes. (Fortsættes).